

PRZEWODNIK KIERUNKOWY · SOCJOLOGIA

Jak napisać pracę magisterską z socjologii

Od problemu społecznego do obrony: operacjonalizacja, sondaż,
wywiady, analiza treści i etyka badań, krok po kroku.

Spis treści

Jak korzystać z tego przewodnika	1
1 Specyfika pracy z socjologii	2
1.1 Dyscyplina	2
1.2 Typy prac	2
1.3 Socjologia a pokrewne kierunki	3
2 Problem i pytania badawcze	4
2.1 Od zjawiska do problemu	4
2.2 Rodzaje pytań	4
2.3 Wyprowadzenie z literatury	5
2.4 Wykonalność	5
3 Teoria i pojęcia	6
3.1 Teoria jako soczewka	6
3.2 Konceptualizacja	6
3.3 Stan badań	7
3.4 Ile teorii	7
4 Operacjonalizacja	8
4.1 Od pojęcia do pytania	8
4.2 Wskaźniki i indeksy	9
4.3 Poziomy pomiaru	9
4.4 Operacjonalizacja w badaniach jakościowych	9
5 Badanie sondażowe	11
5.1 Dobór próby	11
5.2 Budowa kwestionariusza	11
5.3 Błędy w badaniu sondażowym	12
6 Analiza danych zastanych	13
6.1 Źródła danych	13
6.2 Wagi analityczne	13
6.3 Dopasowanie pytania do danych	13
6.4 Porównania w czasie i między krajami	14
6.5 Zasady korzystania z danych	14
7 Wywiad pogłębiony	15
7.1 Dobór rozmówców	15
7.2 Rodzaje wywiadów	15
7.3 Dyspozycje	15
7.4 Przebieg rozmowy	16

7.5	Transkrypcja	16
8	Wywiad grupowy i obserwacja	18
8.1	Zogniskowany wywiad grupowy	18
8.2	Obserwacja	18
8.3	Wejście w teren	19
8.4	Notatki terenowe	19
9	Analiza treści i dyskursu	20
9.1	Ilościowa analiza treści	20
9.2	Rzetelność kodowania	21
9.3	Jakościowa analiza treści i analiza dyskursu	21
10	Analiza danych jakościowych	23
10.1	Kodowanie	23
10.2	Teoria ugruntowana i analiza tematyczna	23
10.3	Programy do analizy	23
10.4	Od kategorii do wyników	24
10.5	Wiarygodność analizy	24
11	Analiza danych ilościowych	25
11.1	Rozkłady i zmienne społeczno-demograficzne	25
11.2	Tabele krzyżowe	25
11.3	Porównania grup i związki	26
11.4	Istotność przy próbie nieelosowej	26
11.5	Programy	26
12	Etyka badań społecznych	28
12.1	Kodeks Etyki Socjologa	28
12.2	Świadoma i dobrowolna zgoda	28
12.3	Identyfikowalność w wynikach	28
12.4	Ochrona danych	29
12.5	Tematy i grupy wrażliwe	29
13	Wyniki i dyskusja	30
13.1	Układ wyników	30
13.2	Ustalenie, a potem przykład	30
13.3	Dyskusja	30
13.4	Ograniczenia	31
14	Struktura pracy i redakcja	32
14.1	Typowy układ	32
14.2	Proporcje	32
14.3	Cytowanie wypowiedzi badanych	32
14.4	Tabele i wykresy	33
14.5	Cytowanie literatury i danych	33
15	Finisz: ostatnie tygodnie	34
15.1	Kolejność	34
15.2	Aneksy	34
15.3	Formatowanie	35
15.4	Antyplagiat i złożenie pracy	35
16	Obrona	36

16.1	Prezentacja	36
16.2	Pytania do pracy	36
16.3	Pytania z zakresu studiów	37

Jak korzystać z tego przewodnika

Ten przewodnik powstał dla studentki lub studenta socjologii, który ma przed sobą pracę magisterską i chce ją napisać dobrze. Nie powtarza rad o „pracach dyplomowych w ogóle”. Każdy rozdział, przykład i checklista dotyczą socjologii: formułowania problemów socjologicznych, przekładania pojęć na wskaźniki, sondaży, wywiadów, obserwacji, analizy treści i etyki badań z udziałem ludzi.

Socjologia bada zjawiska, o których każdy ma zdanie: nierówności, rodzinę, pracę, religię, media, migracje, zaufanie. To zaleta, bo łatwo znaleźć temat, i zagrożenie, bo łatwo napisać pracę, która zamiast wyników przedstawia opinie autora poparte kilkoma wykresami. Recenzent oczekuje czegoś innego: problemu osadzonego w teorii, metody dobranej do pytania, rzetelnie zebranego materiału i interpretacji, która pokazuje zjawisko w nowym świetle.

Rozdziały od pierwszego do czwartego i od dwunastego do szesnastego są wspólne dla wszystkich prac. Rozdziały od piątego do jedenastego opisują warsztat badawczy: sondaż, analizę danych zastanych, wywiad pogłębiony, wywiad grupowy i obserwację, analizę treści oraz analizę danych jakościowych i ilościowych. Czytaj te, które dotyczą Twojej pracy.

Po drodze spotkasz pięć rodzajów ramek. **Definicje** porządkują pojęcia. **Przykłady z praktyki** pokazują, jak zasada wygląda w gotowym tekście. **Pułapki** opisują błędy, które powtarzają się w pracach z socjologii. **Checklisty** pozwalają sprawdzić rozdział przed wysłaniem go promotorowi. Ramki **Okiem recenzenta** pokazują, na co patrzy osoba, która wystawi ocenę.

Powodzenia. Dobrze przeprowadzone badanie socjologiczne uczy patrzenia na codzienność z dystansu: dostrzegania wzorów tam, gdzie inni widzą indywidualne wybory, i sprawdzania intuicji na danych, zanim staną się tezą.

01

Specyfika pracy z socjologii

Na seminarium z socjologii często pojawiają się tematy, które brzmią jak tytuły artykułów prasowych: „Samotność w erze mediów społecznościowych”, „Kryzys rodziny”, „Młodzi a polityka”. Za każdym z nich stoi prawdziwy problem, ale żaden nie jest jeszcze problemem socjologicznym. Ten rozdział wyjaśnia, czym praca magisterska z socjologii różni się od publicystyki i jakie drogi badawcze są dostępne.

1.1 Dyscyplina

W klasyfikacji dziedzin i dyscyplin z 2022 r. nauki socjologiczne należą do dziedziny nauk społecznych. Praca magisterska z socjologii jest więc pracą badawczą: wychodzi od problemu, osadza go w teorii, bada na materiale empirycznym zebranym według opisanej metody i interpretuje wyniki w odniesieniu do literatury.

Problem społeczny a problem socjologiczny

Problem społeczny to zjawisko, które ludzie uznają za szkodliwe i wymagające zmiany, np. ubóstwo, przemoc czy wykluczenie cyfrowe. **Problem socjologiczny** to pytanie o to, jak zjawisko jest zorganizowane, skąd się bierze, jak jest powiązane z innymi zjawiskami i jakie znaczenia nadają mu ludzie. Problem społeczny odpowiada na pytanie „co jest złe”, a socjologiczny na pytanie „jak to działa”. Praca magisterska może dotyczyć problemu społecznego, ale musi stawiać wobec niego pytanie socjologiczne.

1.2 Typy prac

Typ pracy	Pytanie w centrum	Metody	Przykładowy temat
Ilościowa sondażowa	Jak rozkładają się postawy i zachowania i z czym są powiązane?	Kwestionariusz, analiza statystyczna	Zaufanie do instytucji publicznych a korzystanie z usług e-administracji wśród mieszkańców miasta średniej wielkości
Wtórna analiza danych	Co pokazują istniejące duże badania?	Analiza zbiorów ESS, ISSP, CBOS	Religijność a postawy wobec imigrantów w Polsce na tle Europy w danych European Social Survey
Jakościowa wywiadowa	Jak ludzie rozumieją i przeżywają zjawisko?	Wywiady pogłębione, analiza jakościowa	Doświadczenie powrotu do Polski po latach pracy za granicą

Typ pracy	Pytanie w centrum	Metody	Przykładowy temat
Etnograficzna	Jak funkcjonuje społeczność lub środowisko?	Obserwacja, wywiady, dokumenty	Wspólnota działkowców w dużym mieście
Analiza treści i dyskursu	Jak zjawisko jest przedstawiane w komunikacji?	Analiza treści ilościowa i jakościowa	Obraz ojcostwa w reklamach telewizyjnych
Mieszana	Jaka jest skala zjawiska i jak je wyjaśnić?	Sondaż i wywiady	Praca na platformach cyfrowych wśród studentów

Wybór zależy od pytania badawczego, ale też od specjalizacji promotora i dostępu do materiału. Promotor zajmujący się badaniami ilościowymi pomoże przy sondażu, ale może mieć mniej do powiedzenia o etnografii.

1.3 Socjologia a pokrewne kierunki

Tematy z socjologii zachodzą na pedagogikę, psychologię, politologię czy media. Praca socjologiczna wyróżnia się tym, że patrzy na zbiorowości, struktury, instytucje, normy i znaczenia społeczne, a nie na indywidualne cechy osób czy skuteczność oddziaływań wychowawczych. Badając stres studentów, psycholog zapyta o mechanizmy radzenia sobie, a socjolog o to, jak sytuacja materialna, pochodzenie społeczne i organizacja studiów różnicują doświadczenie stresu.

⚠ Esej z przypisami

Praca o samotności seniorów składa się z przeglądu definicji samotności, statystyk GUS o starzeniu się społeczeństwa, rozważań autorki o zaniku więzi rodzinnych i ankiety wśród 30 znajomych dziadków. Wnioski potwierdzają przekonania z pierwszego rozdziału. Recenzent zapyta o problem badawczy, teorię i sposób doboru respondentów. Zaczynij od pytania, na które nie znasz odpowiedzi, i dobierz do niego materiał.

💬 Okiem recenzenta

Najpierw szukam problemu socjologicznego: pytania o mechanizm, zróżnicowanie albo znaczenia, a nie tylko o skalę zjawiska. Potem sprawdzam, czy teoria z pierwszego rozdziału wraca w analizie wyników. Praca, w której teoria i badanie mogłyby istnieć osobno, jest dla mnie dwiema pracami, a nie jedną.

☑ Zanim zaczniesz

- ☐ Umiesz odróżnić problem społeczny od socjologicznego w swoim temacie
- ☐ Wybrałeś typ pracy i metody dobrane do pytania
- ☐ Specjalizacja promotora pasuje do planowanej metody
- ☐ Masz realny dostęp do respondentów, społeczności, danych lub materiałów
- ☐ Umiesz w jednym zdaniu powiedzieć, czego się dowiesz z badania